

РОЗДІЛ 3 – ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.1

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ

Андрєєв В. О., аспірант

*Університет імені Альфреда Нобеля,
вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна*

149023@ukr.net

У статті розкрито сутність та значущість понять «спілкування», «професійно-педагогічне спілкування». Показано механізм функціонування професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу. Розкриті етапи та ознаки професійно-педагогічного спілкування. Розглянуто стратегію та тактику взаємодії викладачів коледжу.

Ключові слова: спілкування, професійно-педагогічне спілкування, етапи спілкування, взаємодія.

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ КАК ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КОЛЛЕДЖА

Андреев В. А.

*Университет имени Альфреда Нобеля,
ул. Сичеславская Набережная, 18, г. Днепр, Украина*

149023@ukr.net

В статье раскрыта сущность и значимость понятий «общение», «профессионально-педагогическое общение». Показан механизм функционирования профессионально-педагогического общения преподавателей колледжа. Раскрыты этапы и признаки профессионально-педагогического общения. Рассмотрены стратегия и тактика взаимодействия преподавателей колледжа.

Ключевые слова: общение, профессионально-педагогическое общение, этапы общения, взаимодействие.

PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS THE INTERACTION OF THE TEACHERS OF THE COLLEGE

Andreev V. A.

*Alfred Nobel University, Naberezhna
Sichslavska str., 18, Dnipro, Ukraine*

149023@ukr.net

Communication is one of the main problems, through the prism, which studies questions of people's perception and understanding of each other. Communication helps to better understand the process of interpersonal interaction and interpersonal relationships. Interest in communication manifests representatives of different sciences, because it is a multidimensional and multilevel phenomenon. In our time, enough theoretical material has been worked out on the formation of categories «professional communication» and «interaction». However, there is still a need to clarify these categories and their further scientific development. Despite the constant attention of scientists to the category of «professional communication», the issue of scientific development of the formation and development of professional communication between teachers of the college of the artistic direction in this aspect has not yet become the subject of systematic study. Communication is a complex, multi-faceted process of establishing and developing contacts between people, caused by the needs of joint activities and includes the exchange of information, the development of a unified strategy of interaction, perception and understanding of another person. Communication between pedagogues is regulated. We can note that communication is an important form of human being, a condition for people's livelihoods, a way of uniting them. For successful communication, it is necessary to create conditions that would facilitate the self-actualization of the interlocutors and their productive cooperation. Our further research will be devoted to the study of the structure and specificity of teachers' communication in professional interaction.

Key words: communication, professional-pedagogical communication, stages of communication, interaction.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Спілкування є однією з головних проблем, через призму якої вивчаються питання сприйняття й розуміння людьми одне одного. Спілкування допомагає глибше розглянути процес міжособистісної взаємодії та міжособистісних взаємин. Інтерес до спілкування виявляють представники різних наук, бо воно є багатовимірним та багаторівневим феноменом. Існування суспільства неможливо уявити без спілкування та взаємодії людей, як його членів, один з одним, тому спілкування завжди залишалося об'єктом не тільки повсякденної, а й наукової уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

Слід підкреслити, що феномен спілкування давно привертає увагу вчених різних галузей науки: філософії, психології, педагогіки, лінгвістики, соціології, менеджменту.

Теоретичним проблемам філософії спілкування присвячено дослідження В. Вандишева, М. Кагана, О. Пономарьова, В. Соковніна; обґрунтуванню спілкування та комунікації – В. Ільганаєвої, М. Кагана, Г. Почепцова, Б. Родіонова, А. Соколова, О. Холода, Ф. Шаркова; взаємодії – М. Бахтіна, О. Генієвої, Т. Грушевицької, О. Радугіна.

У педагогіці та психології професійне та педагогічне спілкування інтенсивно вивчається в роботах О. Барабаншикова, Є. Бондаревської, Т. Вільчинської, С. Кульневич, Г. Локаревої, С. Міщенко, С. Муцинова, В. Семиченко, В. Серікова, А. Щербакова, А. Коваленко.

Зокрема, наукові питання спілкування і комунікації висвітлено в працях лінгвістів та мовознавців Н. Бабич, Б. Головіної, С. Єрмоленко, А. Коваль, С. Ширяєвої, О. Біляєва, А. Богуш, М. Вашуленка, І. Дроздової, С. Карамана, К. Климової, В. Мельниченка, Т. Окуневич, Л. Паламар, М. Пентилюка та ін.

Соціологія розглядає спілкування і взаємодію як людські контакти, які призводять до соціальних результатів та наслідків, що висвітлено в наукових працях: І. Биховської, П. Віноградова, А. Єгорова, З. Гуськова, Л. Лубишева, Ю. Манько, О. Мільштейна, Р. Натанова.

Менеджмент розглядає питання взаємодії, співпраці, конкуренції і відносин у спілкуванні, що висвітлено в працях М. Бабинець, А. Герасимчука, О. Тимошенко, Ф. Хміля, С. Шевчука, З. Мацюка, Н. Станкевича та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Сьогодні напрацьований достатній теоретичний матеріал щодо формування понять «професійно-педагогічне спілкування» та «взаємодія». Проте незважаючи на це, проблема розвитку навичок професійного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування ще недостатньо вивчена та досліджена в науковому середовищі.

Мета статті полягає в розкритті сутності і значущості професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування, яке здійснюється у формі взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

В умовах інформаційного суспільства інтерес до дослідження проблеми спілкування зростає. Це пояснюється тим, що спілкування виступає одним із фундаментальних ознак суспільного й індивідуального розвитку особистості, найважливішою умовою будь-якої людської діяльності. Сьогодні, як ніколи, необхідне не тільки вдосконалення економічної, соціально-політичної та духовної сфер життя суспільства, а й також міжособистісних контактів, виховання культури спілкування і поведінки, здатності до взаєморозуміння. У спілкуванні об'єктом діяльності для кожної людини є інша людина, воно проявляється не тільки у формуванні індивідуального, а й колективного суб'єкта діяльності.

Потреба у спілкуванні є однією з основних (базових) потреб людини. Вона впливає на поведінку людей не менше, ніж основні життєво необхідні потреби.

Спілкування – це необхідна умова для успішного розвитку людини як особистості і члена суспільства. Спілкування з людьми – це одночасно і наука, і мистецтво. Важливими компонентами грамотного спілкування є природні здатності, особистий досвід і освіта людини.

Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що спричиняє необхідність спільної діяльності й містить у собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини.

Наведене вище визначення підкреслює системність спілкування, його багатofункціональність і діяльну природу.

У психолого-педагогічній літературі спілкування розглядається як:

- найважливіше середовище духовного, суспільного й особистісного прояву людини, становить живий безперервний процес взаємодії людей, людини із собою та світом, у цьому розумінні є чинником розвитку особистості (Н. Волкова);
- сукупність зв'язків і взаємодій індивідів, груп, спільнот, під час яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками і результатами діяльності (Ф. Хміль);
- усний контакт між співрозмовниками, які мають для цього необхідні повноваження і ставлять перед собою завдання розв'язати конкретні проблеми (П. Мищич);
- соціальне явище, яке виникає в процесі суспільно-трудової діяльності як потреба людей сказати щось одне одному (О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук);
- мистецтво, а тому воно потребує від людини і серця, і розуму, й уміння, й натхнення (В. А. Малахов);
- процес взаємодії суспільних суб'єктів: соціальних груп або особистостей, у якому відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями і результатами діяльності (Т. Є. Андреева).

Український науковець А. Кучер уміння професійного спілкування розглядає як спроможність особистості належно виконувати фахово-комунікативну діяльність на основі здібностей, засвоєних знань і навичок та набутого практичного досвіду. Відповідно, комплекс умінь професійного спілкування має забезпечувати здійснення викладачами ефективного й результативного професійного спілкування. Для забезпечення ефективного професійного спілкування необхідно володіти комунікативними, перцептивними й інтерактивними педагогічними вміннями [3, с. 100].

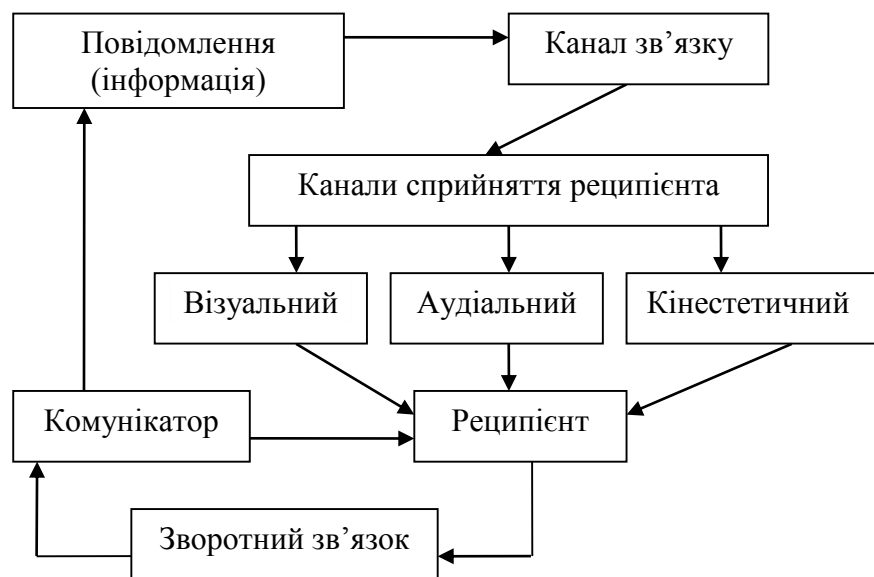

Рис. 1. Механізм професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу

Суспільна сутність професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу виявляється в його змісті, функціях, видах, формах, способах і мотивах. Найбільш просту модель спілкування можна представити як обмін повідомленнями між двома співрозмовниками.

Головну роль у професійно-педагогічному спілкуванні викладачів коледжу відіграє механізм спілкування (рис. 1).

Під педагогічним спілкуванням розуміють професійне спілкування викладача, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на іншу психологічну оптимізацію навчальної діяльності і відносин між викладачами, що має певні педагогічні функції.

Педагогічне спілкування – це багатоплановий процес організації, встановлення і розвитку комунікації, взаєморозуміння і взаємодії між викладачами, породжуваний цілями і змістом їхньої спільної діяльності.

У професійно-педагогічному спілкуванні викладачів коледжу, як єдиному процесі, виділяють три етапи: комунікативний, інтерактивний і перцептивний. Розглянемо ці етапи більш детально.

Комунікативний етап професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу полягає в обміні інформацією між викладачами. Комунікація є специфічною формою взаємодії людини з іншими людьми, у ході якої здійснюється взаємний обмін уявленнями, ідеями, установками, інтересами, почуттями, без чого неможлива професійна діяльність фахівця [2, с. 14].

Інтерактивний етап професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу – це умовний термін для позначення характеристики тих компонентів спілкування, які пов'язані із взаємодією людей, з безпосередньою організацією спільних дій.

Перцептивний етап професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу означає сприйняття партнерами по комунікації одне одного і встановлення на цьому ґрунті взаєморозуміння.

Залежно від різних ознак професійно-педагогічне спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування може бути: 1) контактне – дистантне; 2) вербальне – невербальне; 3) інформативне – неінформативне; 4) діалогічне – монологічне; 5) публічне; 6) офіційне – неофіційне (приватне) спілкування.

Розглянемо кожен вид ознаки професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу:

1. Контактне – дистантне види спілкування відображають становище комунікантів стосовно одне одного в просторі й часі.

При контактному спілкуванні взаємодія відбувається одночасно, партнери знаходяться поруч один з іншим, як правило, бачать і чують один одного, тому контактне спілкування майже завжди усне. Це дає можливість спілкування за допомогою не тільки вербальних, а й невербальних засобів.

Дистантне спілкування відбувається, коли партнери розділені простором і часом. Іноді учасники спілкування розділені одним з цих компонентів ситуації, наприклад, простором (вони розмовляють по телефону або ведуть діалог в Інтернеті) або часом (листування).

2. Вербальне та невербальне спілкування завжди супроводжують один одного, оскільки вербальне спілкування – це спілкування словесне.

Невербальне спілкування – це спілкування, у якому системою знаків в усному мовленні служить поєднання пози, жестів, міміки, інтонації, а в письмовій – розташування тексту, шрифти, схеми, таблиці, графіки.

По суті, маються на увазі два різні, проте майже завжди поєднані мови: словесна і несловесна. Поділ словесної і несловесної сторін мови умовний і можливий тільки для зручності опису, оскільки і вербальний, і невербальний акти спілкування дуже рідко існують один без одного. Стосовно до спілкування правильніше говорити про вербально-невербальний баланс як норму мовного спілкування.

3. Інформативне – неінформативне спілкування. Для інформативного спілкування основна мета завжди пов'язана з інформацією. В ході такого спілкування повідомляється, вислуховується (читається) щось нове для даного адресата.

Неінформативне спілкування націлене не на передачу або прийом інформації, а на встановлення і підтримання мовного контакту зі співрозмовником, на регулювання взаємовідносин, на задоволення потреби в спілкуванні: говорити, щоб висловитися і зустріти розуміння, – ось основна мета такого спілкування.

4. Діалогічне – монологічне спілкування. Виділяються два різновиди усного мовлення за кількістю осіб, які спілкуються, – монолог і діалог. Відповідно, монологічним і діалогічним називають види спілкування, що розрізняються за постійною або змінною комунікативною роллю «я – говорю» і «ти – слухаєш».

Діалог – це безпосередній обмін висловлюваннями між двома або кількома особами, монолог – це мова однієї людини, що не припускає обміну репліками з іншими особами.

Усне – письмове спілкування. Специфіка усного та письмового спілкування визначається двома основними групами причин: особливостями ситуацій усного та письмового спілкування і особливостями, обумовленими формою мови.

Ситуації, які вимагають усного спілкування, зазвичай характеризуються тим, що між учасниками спілкування можливий особистий контакт: одночасно зоровий (візуальний) і акустичний (слуховий).

Вибір форми мови визначається важливістю або обсягом переданої інформації, а саме: оскільки усна мова вимовляється одноразово, а письмовий текст часто орієнтований на багаторазове перечитування, то важливу і складну інформацію або інформацію великого обсягу передати в розрахунок на більш нормальне розуміння зручніше в письмовій формі, а легшу для сприйняття – в усній.

5. Публічне спілкування. Публічне спілкування (заняття в аудиторії, збори тощо) зазвичай відбувається у формі монологу. Воно завжди вимагає структурування, оскільки люди в таких випадках збираються разом заради досягнення якоїсь важливої мети. Без структурної організації спілкування ця мета навряд чи буде досягнута. При публічному спілкуванні виникає інша, більш висока ступінь відповідальності за мову, і однією з головних вимог до неї стає цілеспрямованість і змістовність.

6. Офіційне – неофіційне (приватне) спілкування. Офіційне (посадове) спілкування – це взаємодія у строгій діловій обстановці, отже, з дотриманням усіх правил і формальностей. Приватне спілкування – це взаємини, не обмежені суворими рамками ділової ситуації і офіційними мовними ролями: наявністю певних сфер спілкування, соціальних ролей і взаємин між партнерами по спілкуванню, протікає більш вільно і підпорядковується тільки загальним законам мовної взаємодії.

Професійно-педагогічні стосунки викладачів коледжу здійснюються у формі взаємодії. Взаємодія – це систематичні, досить регулярні та стійкі взаємоспрямовані дії педагогічних працівників з метою викликати наперед визначену реакцію. Така зворотна реакція викликає нову реакцію того, хто діє першим. Тобто йдеться про обмін діями чи схемами дій обох викладачів коледжу.

У професійно-педагогічному спілкуванні викладачів коледжу виділяють стратегію і тактику взаємодії. Стратегія – це спосіб дії суб'єкта для досягнення головної мети впливу на партнера по спілкуванню.

Залежно від цілей виділяють такі провідні тактики поведінки у взаємодії:

- 1) співробітництво – така форма взаємодії, при якій обидва партнери по спілкуванню сприяють одне одному в досягненні індивідуальних та загальних цілей спільної діяльності;
- 2) протиборство – партнери протидіють одне одному в досягненні індивідуальних цілей, орієнтуючись тільки на свої цілі без урахування цілей партнера;

- 3) компромісна взаємодія – партнери по спілкуванню в чомусь сприяють, а в чомусь протидіють одне одному;
- 4) відхід від взаємодії – партнери намагаються уникати активної взаємодії, ідуть від контактів, ідуть на ризик недосягнення власних цілей;
- 5) контрастна взаємодія – один із партнерів намагається сприяти іншому, а той активно протидіє йому;
- 6) односпрямована взаємодія – один із партнерів приносить в жертву власні цілі і сприяє досягненню цілей іншого, який ухиляється від співпраці.

У викладачів коледжу, згідно зі специфікою роботи, можуть бути такі взаємодії: особистісні, міжособистісні, особистісно-групові, міжгрупові.

Структура професійної взаємодії включає: суб'єкти взаємодії, взаємний зв'язок суб'єктів спілкування, взаємний вплив суб'єктів, взаємні зміни суб'єктів спілкування.

Оскільки будь-яке спілкування здійснюється з приводу того чи іншого предмета, то характер взаємодії визначається відкритістю або закритістю предметної позиції.

Відкритість спілкування – це відкритість предметної позиції в здатності висловити свою точку зору на предмет і готовність врахувати позиції інших, і навпаки, закритість спілкування означає нездатність або небажання розкрити свої позиції.

Крім відкритого і закритого спілкування, існують ще і змішані типи:

- одна зі сторін намагається з'ясувати позицію іншої, не розкриваючи своєї;
- спілкування, при якому один із співрозмовників відкриває партнеру всі свої «обставини», розраховуючи на допомогу, не цікавлячись намірами іншого.

Мета професійно-педагогічного спілкування досягається лише у випадку, коли викладачі коледжу прагнуть до взаємодії, зорієнтовані на отримання взаємної згоди, задоволення потреб кожного.

На думку таких науковців, як Г. В. Локарева і Н. В. Стадніченко, при обґрунтуванні доцільності реалізації процесу формування навичок професійно-педагогічного спілкування викладачів необхідно звернути увагу на забезпечення певних педагогічних умов, за яких буде можливим досягнення бажаних результатів [4, с. 130].

Умовами прояву ефективної професійної взаємодії викладачів коледжу у педагогічному спілкуванні є:

- прагнення досягти спільних поглядів;
- щирість поглядів на проблему, що обговорюється;
- дотримання принципу рівноправності сторін.

При виборі позиції у спілкуванні варто враховувати всі обставини: ступінь довіри до партнера, можливі наслідки відкритості професійно-педагогічного спілкування.

При здійсненні професійно-педагогічного спілкування вчені М. Беляєва, В. Деміденко, В. Моторна, І. Свириденко, С. Юрченко, Ф. Пономарьова вважають, що важливо враховувати наступні компоненти: пізнавальний, емоційний та практичний. Але надмірний прояв одного із вказаних компонентів погіршує результати професійно-педагогічного контакту: зосередження тільки на пізнавальному компоненті призводить лише до створення методики та стратегії розв'язання проблем; емоційне спілкування може звестися лише до взаємообміну при професійному спілкуванні [1, с. 150].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, виходячи з вищезазначеного, ми можемо підбити підсумок, що спілкування є однією з універсальних реальностей буття людини, специфічним видом і необхідною умовою її діяльності. Від професійно-педагогічного спілкування значною мірою залежить психологічний клімат у педагогічному колективі. Правильно організоване професійно-

педагогічне спілкування не тільки забезпечує ефективний обмін інформацією, а й дає змогу краще пізнати свого колегу, спрогнозувати особливості подальшої професійної взаємодії. Для успішного спілкування треба створювати умови, які сприяли б самоактуалізації співрозмовників та їхній продуктивній співпраці. Подальших досліджень, з нашого погляду, потребують питання забезпечення, організації та регулювання взаємовідносин щодо професійно-педагогічного спілкування викладачів коледжу мистецького спрямування в умовах методичної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування: навч. посіб. Київ: АртЕк, 2000. 192 с.
2. Веретенко Т. Г. Комунікативна взаємодія викладача та її вплив на формування особистості студента. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2011. № 1 (14). С. 14-17.
3. Кучер А. Формування вмінь професійного спілкування студентів агроекономічного профілю. *Вища школа: науково-практичне видання*. Київ: Знання, 2016. № 6. С. 97-107.
4. Локарева Г. В., Стадніченко Н. В. Проблеми формування професійного спілкування майбутніх акторів. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2012. № 2 (18). С. 127-131.

УДК 81'42: 78: 17. 023. 36 (477)

МУЗИЧНИЙ ДИСКУРС УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Білозуб Л. М., к. мистецтв., доцент

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

Lnik.bilozub@gmail.com

У статті розглянуто музичний дискурс творів українських композиторів. Розкрито термін «дискурс» у взаємозв'язку з такими категоріями, як: «текст», «мова». Визначено дискурс як один із видів комунікативно-мовленнєвої діяльності в націокультурному контексті, у якому загальноприйнятим вважається розуміння процесів створення, відтворення і сприйняття музики як розумової діяльності людини. Підкреслено, що поняття «музичний дискурс» у музично-історичному пошуку дало змогу дистанціюватися від простої констатації емпіричних фактів і піднятися до розуміння причинно-наслідкових зв'язків у композиторсько-виконавській музичній діяльності.

Ключові слова: музичний дискурс, дискурс, текст, мова музичного твору, культура, національна культура, український композитор.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ДИСКУРС УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Белозуб Л. Н.

*Запорожский национальный университет,
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

Lnik.bilozub@gmail.com

В статье рассмотрен музыкальный дискурс произведений украинских композиторов. Раскрыт термин «дискурс» во взаимосвязи с другими категориями, как: «текст», «язык». Определен дискурс как один из видов коммуникативно-речевой деятельности в нациокультурном контексте, в котором общепринятым считается понимание процессов создания, воспроизведения и восприятия музыки как умственной деятельности